

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

KAIŠIADORIŲ krašto šviesuoliai

Dailininkus Jakševičius prisimenant

Pabaiga. Pradžia Nr. 60.

Vytautas BUDVYTIS
Kaišiadorių muziejaus
muziejninkas

Silvanas Eugenijus Jakševičius (1900–1933)

V. Jakševičius, matydamas savo vaikų polinkį į meną, parinko mokymo kryptį, turinčią aiškų tikslą ir neapsiriko. Tėvas perdavė jaunesiems kūrėjams žinias, įgytas gimnazijoje ir meno akademijose. Sūnūs Silvanas ir Adomas, nuo vaikystės talkindami vyresniesiems Jakševičiams, išaugo kaip atskiri savo srities specialistai. Tėvo Vincento ir senelio Aleksandro patirties bagažo perdavimas jaunesiems menininkams atvėrė kelią į kūrybinį įvairumą, pasirinkimą, visuomenės pripažinimą ir pagarbą. Šiandien menotyrininkams sunku nustatyti, kuris iš komandos narių pradėjo ar baigė kūrinių. Kūrybinio proceso metu jaunieji Jakševičiukai buvo lygiaverčiai kūrėjai komandos senbuviams, žaismingai stengėsi įdiegti naujovių į bendrą darbą, ir kuriant suprato vienas kitą tiesiog be žodžių. Silvanas buvo vyriausias Vincento sūnus. Jaunas, energingas, gabus vaikinys buvo komandos ašis, bet kada galėjęs pakeisti tėvą, šiam sunegalavus ar išvykus.

Silvanas Jakševičius buvo įvaldęs sudėtingą, daug žinių ir kruopštumo reikalaujančią tapybos sritį – auksavimą, sidabravimą, polichromiją. Buvo drąsus, pasitikėjo savo talento ir patirties jėga, mėgo eksperimentuoti, taikė įvairias tapybos ir dekoravimo technologijas, ieškojo naujovių. Silvano lipdytos Jėzaus bei šv. Petro ir šv. Pauliaus skulptūros puošia Ukmergės bažnyčios frontoną. 1926 m. jis įrenginėjo Girdiškės (Šilalės r.) bažnyčios interjerą. Centriniam Valstybės archyve surasta 1930 m. surašyta sutartis, kurioje Statybos inspekcija prie Vidaus reikalų ministerijos patiki skulptoriui Silvanui Jakševičiui pagal L. Truikio projektą Ukmergės miesto centrinėje aikštėje pastatyti Laisvės paminklą „Lituania Restituta“. Nemažai šio dailininko darbų galima rasti Balnininkų bažnyčioje. S. Jakševičius buvo įvaldęs sudėtingą dažų ruošimo technologiją, pats pirkė dažus, medžiagas, kadangi šventovių puošybos ir dekoru darbų atlikimui buvo taikomos specialios medžiagos ir priemonės. 1931 m. Kaišiadorių katedros klebonas Alfonsas Varnas pasirašė su dailininku sutartį, kuria pastarasis įsipareigojo išdažyti visos katedros sienas, lubų skliautus, zakrastijas, chorą, šventorių ir kitas bažnyčios patalpas.

Silvanas gražiai grojo smuiku, mėgo plaukioti. Tragiška mirtis jauną, perspektyvų menininką pakirto 1933 m., kuomet susilaužęs nuskendo. Palaidotas Balnininkuose (Molėtų r.), kur tuo metu su šeima buvo apsistojęs. Ši tragiška, netikėta mirtis sudrebino menininkų komandos pagrindus, kadangi Silvanas, kartu su tėvu Vincentu, buvo komandos vedlys ir organizatorius.

Adomas Jakševičius (1908–1967)

Jaunėlis Adomas nuo kūdikystės dalyvavo vyresniųjų Jakševičių šeimos narių kūrybiniame procese, girdėjo kalbas ir istorijas apie lipdomų skulptūrų ir

Adomas Jakševičius su žmona Sofija

paveikslų tapymo ypatumus. Vyresnieji juokaudami erzino mažąjį Adomėlį, kuris bandė mėgdžioti jų veiklą. Galbūt patyrusių meistrų bandymai intriguoti mažąjį menininką ir subrandino anksčiau jo polinkį į meną. Adomas dirbo kartu su tėvu, broliu ir kitais komandos nariais: lipdė skulptūras, piešė paveikslus ir vis dažniau buvo samdomas atskirų darbų sukūrimui. Dar devyniolikmetis Adomas Jakševičius suprojektavo ir pastatė sudėtingos kompozicijos Laisvės paminklą Švėkšnoje. O peržengęs vos dvidešimt metų suprojektavo ir pastatė vieną iš gražiausių

Lietuvoje Laisvės simbolių – nuostabią angelo statulą Žiezmaruose, kuri buvo iškilmingai atidengta 1932 m. (atstatyta 1991 m.).

Jaunieji menininkai Silvanas ir Adomas pasižymėjo savitomis kūrybinėmis idėjomis, neįprastais ieškojimais, impulsyvus bendravimas atsiverdavo vidiniu intelektu bei auklėjimo kultūra. Jų kūriniai rodo, kad menininkai kruopščiai ir atsakingai gilinosi į savo pasirinktą meno sritį, surasdavo gerų sprendimų, autentiškų minčių ir interpretacijų, kurių nesugebėdavo paneigti ir patys geriausi religijos istorijos žinovai (pvz.: Adomo

lipdyta šv. Petro skulptūra – be raktų!).

Po vyriausiojo brolio mirties 1933 m. vasarą Adomas nusiramino ieškojo kūryboje. Tėvas Adomą buvo puikiai išmokęs projektuoti, vadovauti organizaciniams darbams, todėl menininkas nepabijojė 1934 m. apsiimti sukurti visą, naujai pastatytos Kužių (Šiaulių r.) bažnyčios interjerą. Nors bažnyčią karo metais sugriovė nukritusi bomba, tačiau čia buvusius Adomo darbus – altorius, šventųjų skulptūras, paveikslus – primena šeimos albume išlikusios nuotraukos. Maždaug tuo metu į Adomo gyvenimą atėjo ir meilė, suteikusi sparnus kūryboje. Žmona Sofija mo-

tinės valdžios, neteko galimybės laisvai kurti. Tėvo auklėjimo įtaka neleido menininkui pasiduoti spaudimui kurti komunistinius simbolius, išsižadėti savo pažiūrų, kryptingumo kūryboje. Žinodamas savo talento vertę, nesiekė iškilti, praturtėti, padaryti karjerą. Kova už laisvės siekimą kūryboje ir gyvenime rodo Adomo žmogiškos asmenybės turtinumą, vidinį stiprumą. Tačiau ir tuo metu A. Jakševičius nebuvo pamirštas. Dvasininkai slapčia kvietėsi dailininką smulkiems darbams į savo bažnyčias, o Adomui sugrįžus į namus Švėkšnoje – vietiniai gyventojai už nedidelę kainą, kartais ir maisto produktus, samdėsi dailininką pastatyti paminklus ant jų artimųjų kapų. Ir šiandien Švėkšnos kapinėse stovi Balsių giminės mauzoliejus, liūdintis Angelas ant Jucių šeimos kapo ir kiti A. Jakševičiaus kurti antkapiniai paminklai. 1967 m. spalio 14 d. dailininkas žuvo partrenktas mašinos: į amžinybę išėjo laisvas, neįbaugintas, nepalaužtas nepalankių gyvenimo ir kūrybos aplinkybių. Palaidotas Švėkšnos kapinėse šalia savo mamos Marijos.

***

„Yra gyvenimų, kurie išlieka, išsilaiko iki tol, kol gyveną jų vaikai, mylimi žmonės. Yra gyvenimų, kurie peržengia savo fizinę būklę, jubiliejus, pereina į kitus šimtmečius, ima augti, skleisti, nenustoja šviesti kitiems savo paliktos energijos dalelėmis, kurias savo talento, dvasios stiprybės ir meilės pūkis įliejo į kūrinius. Tai žmonės, turėję savo didįjį gyvenimo pašaukimą ir su didžiausia pagarba jam tamavusieji. Jie buvo pažinę gyvenimą, kaip besitęsiančią prasmę ir turėjo galimybę tai išreikšti kūryboje. Kas šiandien pasakys, kelinta karta prie jų sukurtų altorių, šventųjų skulptūrų, paveikslų ieško atnamų, kurių nematyti realybėje, gyvenime. Talentas menui, neleido paklusti ir gyventi tik savo norams, gyveno ir kūrė esantiems šalia, tiems, kurie yra už juos silpnėsi, šaukiasi globos, gebėjo padaryti darbą taip, kad jis kažką reikštų, padėtų, atneštų ramybę. Jų kūryboje į visumą jungiasi mintis, grožis, harmonija ir širdį džiuginančios, sielą virpinančios spalvos“ – dailininkų Jakševičių parodos atidarymą apibendrino Rema Bartkienė.

***

Straiptnis parengtas remiantis Remos Bartkienės, Jūratės Gaidelienės, Violetos Astrauskienės spaudoje ir internete publikuotais tekstais bei dailininkų Jakševičių archyvine medžiaga, saugoma Kaišiadorių muziejaus moksliniame archyve (KSMMA B. 25).

Laisvės paminklo statyba Žiezmaruose. Apie 1932 m.

Laisvės paminklas Švėkšnoje. 2010 m.

V. Budvyčio nuotr.

Puslapį parengė Jonas LAURINAVIČIUS